

Napoleona Bonapartego droga do władzy

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Mapa interaktywna](#)
- [Prezentacja multimedialna + Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

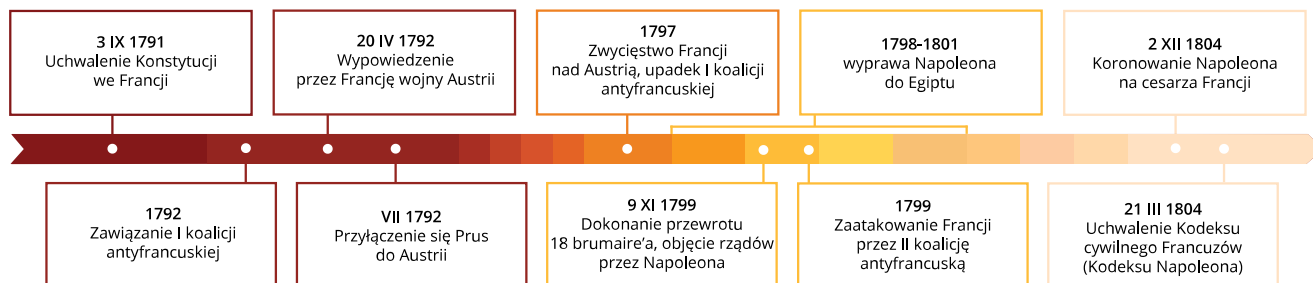

Napoleona Bonapartego droga do władzy

Generał Bonaparte wydaje rozkazy w bitwie pod Lodi.

Źródło: Louis-François Lejeune, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Po uspokojeniu sytuacji wewnętrznej głównym problemem Francji pozostała tocząca się od 1793 r. wojna z I koalicją antyfrancuską, w skład której wchodziły Wielka Brytania, Austria i Prusy oraz drobniejsi sojusznicy. Wprawdzie republika nie była już zagrożona, ale bez zakończenia działań zbrojnych nie sposób było myśleć o poprawie położenia gospodarczego kraju. W 1795 r. z koalicji wystąpili Prusacy, przygotowujący się wówczas do III rozbioru Rzeczypospolitej, lecz aby położyć kres walkom, Francuzi musieli zadać cios, który zmusiłby przeciwników do podjęcia rokowań.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

- Wyjaśnisz, dzięki jakim dokonaniom Bonaparte zyskał uznanie i sławę wybitnego dowódcy i stratega.
- Opisziesz, jak Napoleon doszedł do władzy cesarskiej.

Zakończenie wojny z I koalicją

Cesarz Napoleon w swoim gabinecie w Tuileries, 1812 r. Obraz znanego malarza Jacques'a Louisa Davida (1748-1825). Artysta przedstawił Napoleona w mundurze pułkownika grenadierów piechoty Gwardii Cesarskiej. Pierwszy medal z lewej strony przypięty do kurtki to Order Korony Żelaznej, odznaczenie za zasługi napoleońskiego Królestwa Italii. Drugi to medal Legii Honorowej. Zwróć uwagę na prawą dłoń cesarza, która schowana jest w mundurze. To charakterystyczna poza Napoleona. Do dziś pionowa kieszeń zapinana na zamek po lewej stronie nazywana jest kieszenią napoleońską.

Źródło: Jacques-Louis David, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Wiosną 1796 r. Napoleon Bonaparte, 27-letni generał artylerii i pogromca paryskiego spisku monarchistów, został mianowany dowódcą frontu włoskiego. Zamierzał on uderzyć stamtąd w kierunku północnym, by zagrozić Wiedniowi. Za jego sprawą odcinek zmagających się dotąd z naciskiem **frontowi** nad Renem niespodziewanie stał się najważniejszym teatrem wojny. Po błyskawicznym rozgromieniu armii piemonckiej Francja zajęła Sabaudię z Niceą, wkrótce zaś w wyniku klęski Austriaków pod Lodi – całą Lombardię z Mediolanem, gdzie proklamowano Republikę Lombardzką o ustroju wzorowanym na francuskim. W ciągu zaledwie kilku miesięcy Francuzi zdobyli panowanie nad większą częścią terytorium Italii, łącznie z Państwem Kościelnym. Do Paryża trafiały obfite kontrybucje w pieniądzu i dziełach sztuki.

Porażki zmusiły Austrię do zawarcia rozejmu, a następnie pokoju w Campo Formio w 1797 r. Na jego mocy Habsburgowie zrzekli się Lombardii oraz południowych Niderlandów i terenów Rzeszy na zachód od Renu. Francja

uzależniła od siebie także Holandię, tworząc tam Republikę Batawską, i większość państw włoskich. Założona przez Napoleona w północnej Italii Republika Cisalpińska dawała Włochom nadzieję na rychłe zjednoczenie (jej trójkolorowy, zielono-biało-czerwony, sztandar, wzorowany na rewolucyjnej chorągwi Francuzów, stał się flagą narodową Włoch).

Generał Bonaparte wydaje rozkazy, bitwa pod Lodi 1796 r., Louis-François Lejeune. Wskaż na obrazie Napoleona.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

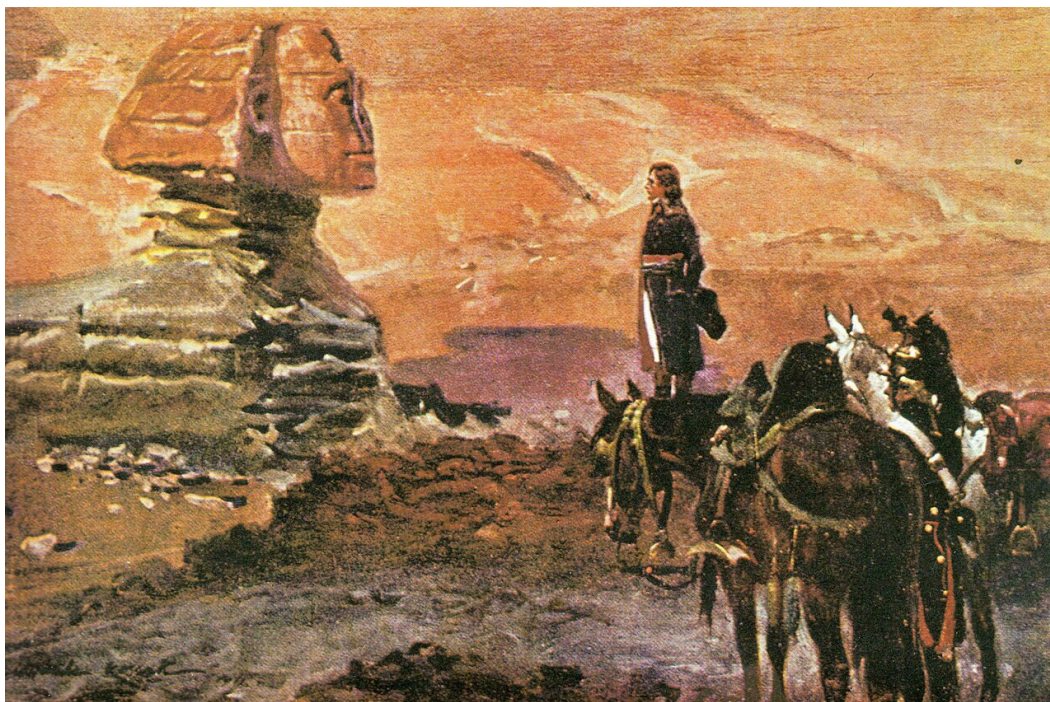
Wyprawa egipska i początek wojny z II koalicją

Antyrewolucyjna koalicja się rozpadła, a Anglia ściągnęła całą flotę do ochrony wybrzeży, obawiając się, że Francja podejmie inwazję na wyspy. Było to jednak nierealne, [Dyktoriał](#) postanowił więc zorganizować wyprawę do Egiptu, tureckiej prowincji, w której rządzą Mamelukowie, uznający zwierzchnictwo sułtana. Francuzi chcieli w ten sposób zagrozić wpływom brytyjskim w [Lewancie](#), a nawet zachwiać pozycją [Kompanii Wschodnioindyjskiej](#). Członkom Dyktoriałtu dało to okazję do pozbycia się z kraju Bonapartego, który korzystając z narastającego niezadowolenia ludności, mógłby w drodze zamachu stanu sięgnąć po władzę. Wreszcie pomysłodawca egipskiej awantury, minister spraw zagranicznych Karol Talleyrand, kierował się także interesem osobistym, Anglicy bowiem sownie wynagrodzili go za oddalenie widma francuskiej inwazji.

Portret Karola Talleyranda namalowany przez Pierre'a-Paula Prud'hona. Talleyrand był biskupem, czy jakieś elementy jego stroju wskazują na to, że był przedstawicielem stanu duchownego? Wskaż jakie.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Napoleon w Egipcie autorstwa Wojciecha Kossaka. Kossak namalował ten obraz w 1911 r. Jak myślisz, dlaczego polski malarz, tworzący prawie 100 lat po rządach Napoleona tak często wracał do tematu wojen napoleońskich?

Źródło: Wojciech Kossak, 1911, Wikimedia Commons, domena publiczna.

W maju 1798 r. wojska ekspedycyjne rozbiły siły Mameluków w bitwie pod piramidami. Napoleon opanował Egipt, ale okręty brytyjskie pod wodzą admirała Horatia Nelsona zniszczyły flotę francuską u przylądka Abukir. Francuzi znaleźli się w pułapce, a próba przedarcia się przez Syrię spełzła na niczym. Na domiar złego z początkiem 1799 r. Wielka Brytania, Austria i Rosja przy współudziale Turcji i Neapolu zawiązały II koalicję antyfrancuską. Wspierane przez Rosjan wojska austriackie doprowadziły do wyparcia Francuzów z Italii. Odpowiedzialność za losy republiki podjął wówczas gen. André Masséna. Rozbił on siły koalicji w bitwie pod Zurychem i zmusił armię gen. Aleksandra Suworowa do wycofania się do Bawarii. Cesarz rosyjski Paweł I winą za klęskę obarczył Austriaków i odwołał swe wojska do kraju. Rewolucyjna Francja jeszcze raz została uratowana, chociaż zmęczenie społeczeństwa wojną i niechęć do rządów dyktatoratu owocowały kolejnymi rojalistycznymi spiskami.

Bitwa morska pod Abukirem. Obraz przedstawia eksplozję francuskiego okrętu flagowego „Orient”.
Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Bitwa pod Zurychem 1799 r. Kto został przedstawiony na ilustracji?
Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Konsulat, czyli kres rewolucji

Obawiający się o swą przyszłość, członkowie Dyktatoratu za radą Emmanuela Sieyès'a postanowili oddać władzę Napoleonowi, który powrócił

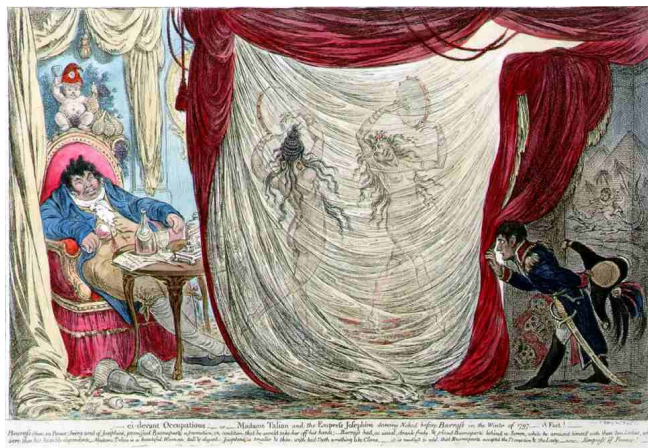
Satyryczne przedstawienie przewrotu 18 brumaire'a. Na ilustracji Napoleon ze swoimi grenadierami wypędzający członków Rady Pięciuset. Na bębnie napis: „Niech żyje wolność”. Pod stopami Napoleona dokumenty, na których jest napisane: „Rezygnacja z funkcji przewodniczącego”, „Lista członków Rady Pięciuset”. Autorem ilustracji jest James Gillray, jeden z najbardziej znanych karykaturzystów swoich czasów. Wskaż członków rady Pięciuset. W jaki sposób przedstawił ich autor?

Źródło: James Gillray, Wikimedia Commons, domena publiczna.

odejście od zasad politycznych Deklaracji praw człowieka i obywatela z 1789 r., lecz zarazem przywracała niezależność władzy od nieprzewidywalnego ludu.

Ze zwyczajami republikańskimi zerwano też w stworzonych przez rewolucyjne ustawodawstwo departamentach i niższych jednostkach administracji, gdzie urzędnicy pochodzili teraz z nominacji. W ten sposób powstał niezwykle sprawny aparat państwowy, który przetrwał liczne rewolucje w XIX i XX w., a charakterystyczny dlań **centralizm** do dziś cechuje urząd Francji. Sprzeczne z rewolucyjnymi zasadami, choć zgodne z powszechną praktyką, było powołanie tajnej policji, kontrolującej obywateli na każdym kroku. Z punktu widzenia rewolucjonistów krokiem wstecz było zniesienie w 1801 r. konstytucji cywilnej duchowieństwa i zawarcie **konkordatu** ze Stolicą Apostolską, co unormowało stosunki państwo – Kościół, a także przywrócenie kalendarza gregoriańskiego cztery lata później. Zmianom towarzyszyły znamienne gesty,

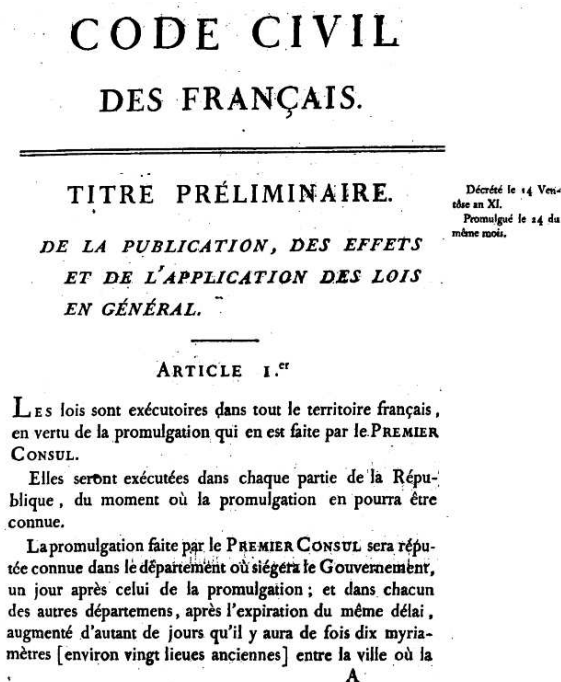
z Egiptu **incognito**. 9 listopada 1799 r. doszło do przewrotu, który zgodnie z obowiązującym kalendarzem rewolucyjnym nazwano zamachem 18 brumaire'a VIII roku ery republikańskiej. Na mocy opracowanej zawczasu i teraz ustanowionej konstytucji władzę wykonawczą otrzymali trzej konsulowie, mianowani na 10-letnią kadencję. Daleko idącemu osłabieniu uległa władza ustawodawcza: projekty uchwał zgłaszał pierwszy konsul (urząd ten objął, rzecz jasna, sam Bonaparte) po konsultacji z pozostałymi, następnie trafiały one do Rady Stanu, potem miał nad nimi dyskutować **Trybunał**, wreszcie zaś przegłosowywała je trzecia izba, zwana Ciałem Prawodawczym. Zgodność ustaw z konstytucją badać miał Senat, którego członków mianował dożywotnio pierwszy konsul. Nowa konstytucja oznaczała zatem

Karykatura przedstawiająca Paula Barrasa w towarzystwie dwóch nagich tancerek. Barras (1755-1829) był jedną z głównych postaci polityki francuskiej okresu Dyktatoratu. Słynął z braku moralności. Jak myślisz, kto odchyła zastłonę?

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

takie jak ogłoszenie amnestii i zaproszenie emigrantów do powrotu, bez prawa jednak do odszkodowań za utracony majątek. Dawało to monarchistom nadzieję, że konsulat będzie tylko etapem przejściowym ku restauracji *ancien régime'u*.

Kodeks Napoleona wprowadzony we Francji w 1804 r. przez Napoleona Bonapartego.

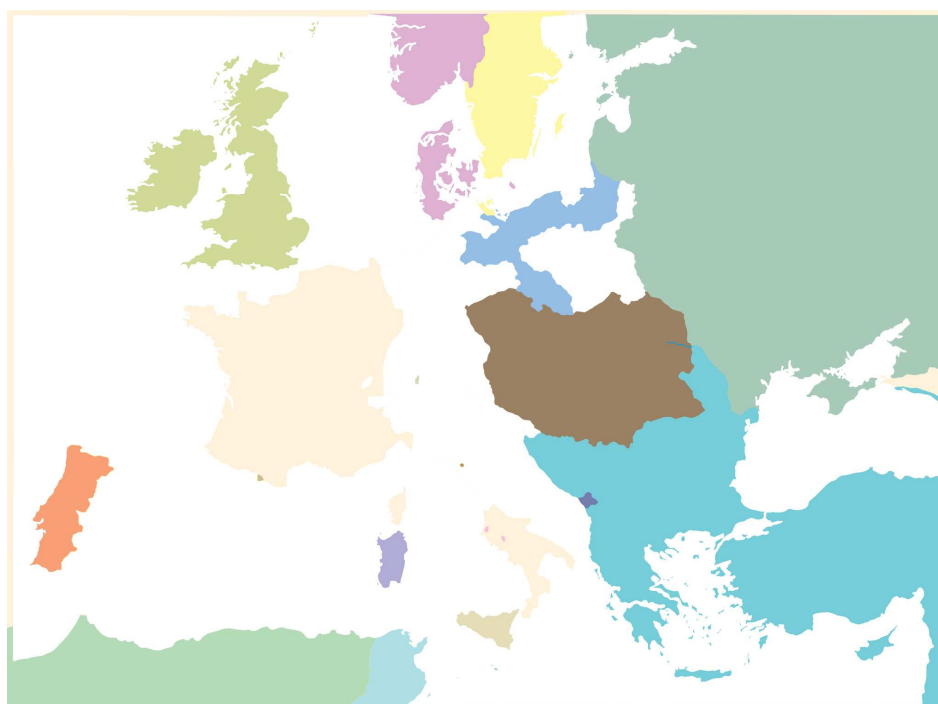
Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

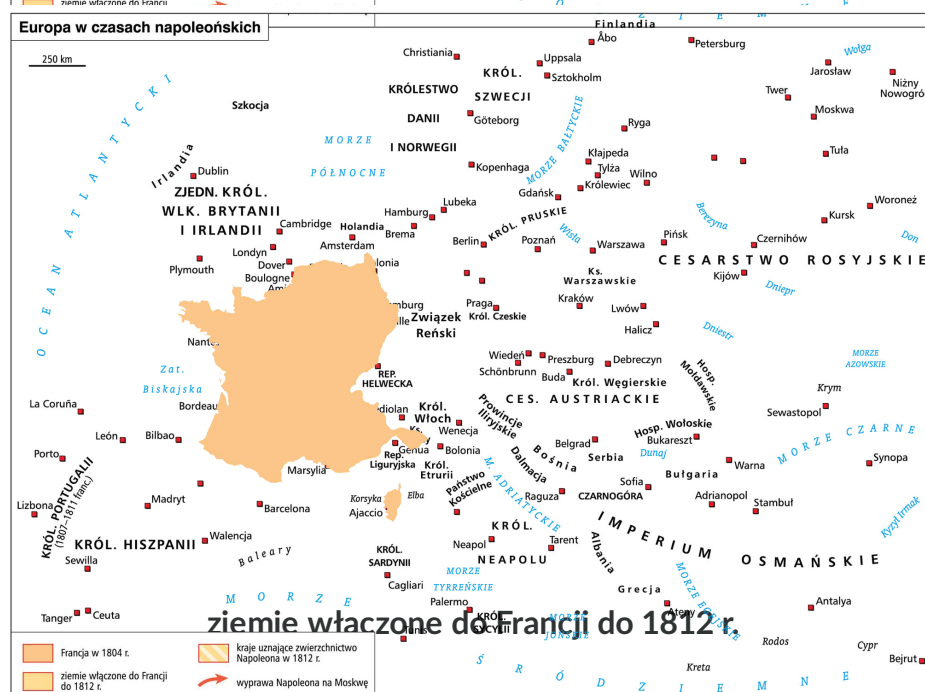
Ustanowienie Konsulatu uznaje się za symboliczny koniec rewolucji francuskiej. Bonaparte nie skreślał jednak całego jej dorobku i np. w dziedzinie legislacji był kontynuatorem jej dzieła. Wprowadzone we Francji w 1804 r. prawo cywilne, zwane [Kodeksem Napoleona](#), ugruntowało wolność zawierania umów oraz równość wobec prawa i zniesienie przywilejów stanowych, a także nienaruszalność własności.

Tytuł konsula to dla Bonapartego było za mało. W marcu 1804 r. Senat zwrócił się do niego z prośbą, by koronował się na cesarza. Przeprowadzono ogólnokrajowy plebiscyt, którego wyniki okazały się dla Napoleona korzystne. Z woli ludu 2 grudnia 1804 r. został koronowany w paryskiej

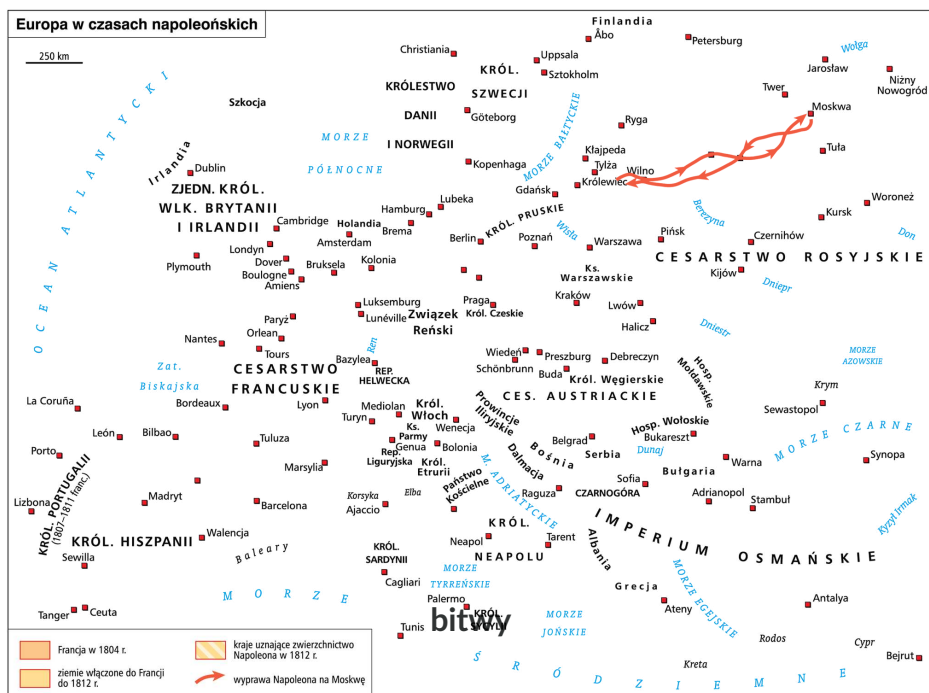
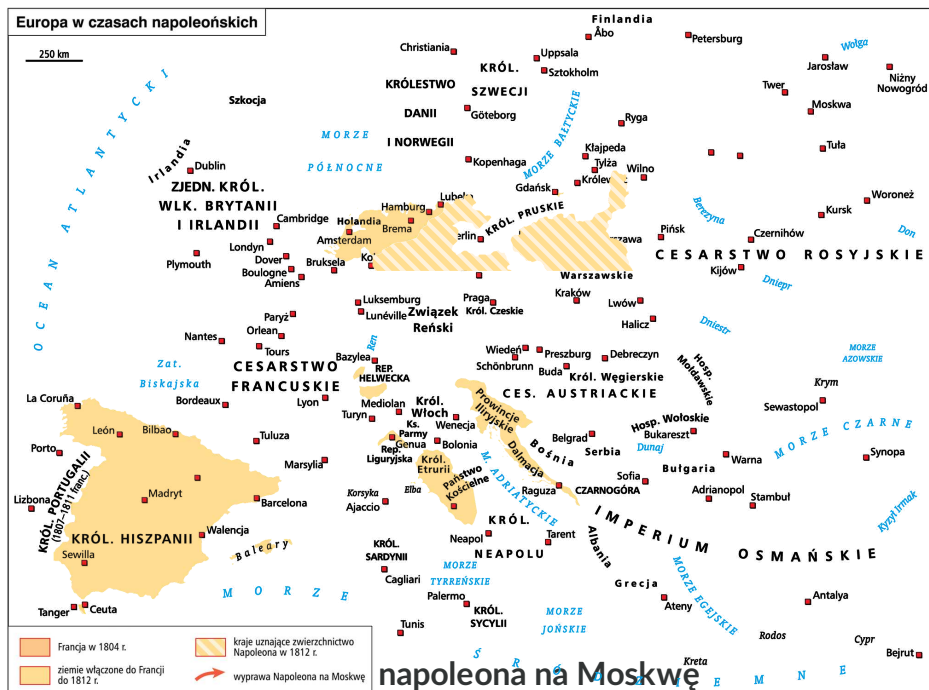
katedrze Notre Dame, przyjmując tytuł cesarza.

Tłó

kraje uznające zwierzchnictwo Napoleona w 1812 r.

Wymień państwa, które powstały w Europie po 1804 r.
 Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., Stentor, licencja: CC BY-SA 3.0.

Koniec wojny z Napoleonem

Kampania 1800 r. przyniosła klęskę Austrii. Szczęśliwa wygrana Francuzów w bitwie pod Marengo – które losy rozstrzygnęły się w momencie, gdy austriacki generał Michael von Melas pisał już do Wiednia o zwycięstwie – oraz ich triumf pod Hohenlinden zmusiły Habsburgów do zawarcia pokoju w Lunéville w 1801 r. Utrwalił on panowanie Francji nad Italią, powtarzając ustalenia traktatu z Campo Formio. Z koalicji definitywnie wyłamał się wówczas car Paweł I, zapowiadając nawet rosyjską inwazję na Europę. Zagrozić brytyjskiemu panowaniu Niebezpieczeństwo oddaliła jednak rychła śmierć cesarza, zamordowanego w wyniku przewrotu pałacowego za wiedzą jego synów, Aleksandra, który objął tron po ojcu, i Konstantego.

Generał Jourdan na czele żołnierzy – kampania 1794 r. Jean-Baptiste Jourdan (1762-1833) przyczynił się do zwycięstwa Francji pod Hondschoote 8 września 1793 r. i wkrótce został mianowany naczelnym wodzem. Miesiąc później wygrał bitwę pod Wattignies, gdzie Francja starła się wojskami I koalicji. 12 czerwca 1794 r. zdobył Charleroi, a 26 wygrał decydującą bitwę pod Fleurus. Przegrał jednak pod Neumarck z arcyksięciem Karolem i z tego powodu stracił dowództwo. Trafił do Rady Pięciuset, w której zajmował się głównie organizacją wojska. Wskaż na ilustracji generała Jourdana. Źródło: Victor Adam, Wikimedia Commons, domena publiczna.

II koalicja antyfrancuska. Bitwa pod Marengo 1800 r. Decydująca bitwa drugiej kampanii włoskiej Napoleona Bonapartego, stoczona w dniu 14 czerwca 1800 r. z armią austriacką, zakończona zwycięstwem Francuzów, jej następstwem było wycofanie się Austriaków z Włoch. Określ, które to wojska francuskie.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Słownik

ancien régime

(fr., stary ustrój, dawny porządek) nazwa absolutystycznego systemu społeczno-politycznego, panującego w monarchicznych państwach Europy XVIII w., w szczególności we Francji; w czasie i po rewolucji francuskiej pojęcie to stało się synonimem rządów przedrewolucyjnych

centralizm

system organizacji rządów oparty na podporządkowaniu niższych szczebli administracji państwowej władzom centralnym zachowującym większość uprawnień

Dyktatoriat

rząd Republiki Francuskiej w latach 1795–1799

front

rejon bezpośrednich działań wojennych
(definicja na podstawie słownika PWN)

incognito

(wł. nieznany) nieoficjalnie, skrycie, tajnie; zachowanie anonimowości, zatajenie tożsamości

Kodeks Napoleona

(franc. *Code Napoléon*, *Code civil*) francuski kodeks cywilny z 1804 r., opracowany za konsultacji Napoleona Bonapartego, który wywarł duży, osobisty wpływ na szybkie tempo prac kodyfikacyjnych i niekiedy uczestniczył w tych pracach
(definicja na podstawie Encyklopedii PWN)

Kompania Wschodnioindyjska

holenderska kompania handlowa w latach 1602–1798; otrzymała od Stanów Generalnych monopol na handel na wschód od Przylądka Dobrej Nadziei i na zachód od Cieśniny Magellana; rywalizowała z kupcami portugalskimi oraz angielskimi

konkordat

dwustronna umowa między władzą państwową a Stolicą Apostolską, określająca pozycję Kościoła katolickiego w danym państwie, regulująca m.in. kwestie własności Kościoła i wpływu władz na obsadę stolic biskupich

Lewant

(z wł. *levante* – wschód) określenie państw leżących na wschodnim, azjatyckim wybrzeżu Morza Śródziemnego
trybunat

(łac.) urząd, godność trybuna; urzędowanie trybuna; ciało polityczne we Francji podczas konsulatu (1799–1804), rozważające projekty prawodawcze
(definicja na podstawie M. Arcta, Słownik ilustrowany języka polskiego)

Słowa kluczowe

Napoleon Bonaparte, Francja, koalicja, Kodeks Napoleona, Dyrektoriat, Konsulat, epoka napoleońska

Bibliografia

A. Manfred, *Napoleon Bonaparte*, tłum. A. Szymański, Warszawa 1980.

A. Zahorski, *Napoleon*, Warszawa 1982.

K. Sójka-Zielińska, *Kodeks Napoleona. Historia i współczesność*, Warszawa 2008.

P. Miguel, *Tak żyli ludzie w czasach Napoleona 1795–1815*, Wrocław 1994.

Wielka Historia Świata, t. 1–12 (praca pod patronatem Polskiej Akademii Umiejętności), Świat Książki 2004–2006

Seria *Historia powszechna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011–2019.

Mapa interaktywna

Polecenie 1

Zapoznaj się z mapą interaktywną a następnie wykonaj kolejne polecenia.

Wyprawa egipska 1798–1799.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o. na podstawie Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 2

Przeanalizuj mapę i opisz przebieg egipskiej wyprawy Napoleona.

Twoja odpowiedź

Polecenie 3

Wskaż decydującą bitwę wyprawy egipskiej. Uzasadnij swoją odpowiedź.

Twoja odpowiedź

Prezentacja multimedialna + Sprawdź się

Polecenie 1

Zapoznaj się z prezentacją, a następnie wykonaj polecenia.

1

„Byłem uprzedzony o tym, że jakobini wkrótce zaczną się ruszać. Zawiadomiłbym o tym rząd, gdyby nie był on już o tym poinformowany; ale czyż można było nie widzieć wysiłków dogorywającej demagogii, o ile się nie było ślepym?”

Nie należy oszczędzać tych, którzy chcą znów pograć swoją ojczyznę w nieszczęściach anarchii. Wiersz Corneille’a „Najgorszym stanem jest pospólstwo” wydawał mi się zawsze pełnym głębokiego sensu i powtarzałem go zawsze, gdy widziałem nowy akt szaleństwa, zrodzony przez motłoch.”

Źródło: *Historia powszechna. Czasy nowożytne 1640–1870*,
Wybór tekstów źródłowych, pod red. B. Krauzego, cz. 1,
Warszawa 1951, s. 333.

2

„Żołnierze, jesteście nadzy, źle wyżywieni, rząd winien wam wiele, nie może dać wam niczego. Cierpliwość wasza, odwaga okazywana przez was pośrodku tych skał, godne są podziwu, ale one nie dają wam zgoła sławy, żaden jej odbłask nie pada na was. Chcę was poprowadzić w najżyźniejsze doliny świata. Bogate kraje, wielkie miasta będą w waszej mocy, znajdziecie tam zaszczyty, sławę i bogactwa, żołnierze Włoch, miałożby braknąć wam odwagi albo wytrwałości?”

Źródło: *Historia powszechna. Czasy nowożytne 1640–1870*,
Wybór tekstów źródłowych, pod red. B. Krauzego, cz. 1,
Warszawa 1951, s. 343.

„Główna Kwatera, Mediolan, 29 termidora roku
V.

(16 sierpnia 1797 r.)

[...] wyspy Korfu, Zante i Celofania są dla nas
ważniejsze niż całe Włochy w ogóle. Jestem
przekonany, że gdybyśmy byli zmuszeni dokonać
wyboru, należałoby raczej oddać Cesarzowi
Włochy i zachować te cztery wyspy, które są
źródłem bogactwa i rozkwitu naszego handlu.
Imperium tureckie rozkłada się z dnia na dzień,
posiadanie tych wysp pozwoli nam podtrzymać
imperium w miarę, jak to będzie możliwe, albo
też wykorzystać wyspy we własnym zakresie.
Nie są zbyt odległe czasy, gdy odczujemy, że aby
rzeczywiście zniszczyć Anglię, będziemy musieli
zawładnąć Egiptem. Ogromne imperium
otomańskie, które zbliża się do zguby z dnia na
dzień, zobowiązuje nas do pomyślenia w porę
o zastosowaniu odpowiednich środków dla
zabezpieczenia naszego handlu na Lewancie [...].
Bonaparte”

3

Źródło: *Historia powszechna. Czasy nowożytne 1640–1870*,
Wybór tekstów źródłowych, pod red. B. Krauzego, cz. 1,
Warszawa 1951, s. 348.

4

„Mino wszystkim tajemniczości, jakiej
przestrzegano w początkowych
rozporządzeniach dotyczących zbrojeń
w Tulonie, wiadomość o nich przedostała się aż
do gabinetu londyńskiego i dwanaście okrętów
pospiesznie przygotowanych na Tamizie zdało
mu się wystarczać do wstrzymania tamtych

postępu. Czynność zdumiewająca wyrównała w porcie przerażający brak środków i flota nasza [wojenna] tak jak i statki przewozowe mogły odpłynąć, zanim Anglicy opuścili pobrzeża. Szczęśliwy, niemniej rzadki traf ocalił trzecią część konwoju od napadu, jaki mu gotowała śmiałość komandora Nelsona. I toż samo szczęście sprawiło wzięcie w dwu dniach warowni na obu półkulach świata najstraszliwszej. Lecz te powodzenia jeszcze zgoła nie zmniejszyły grozy niebezpieczeństwa, w jakim znajdowaliśmy się wobec nieprzyjaciela przemagającego w razie, gdyby nas dosięgnął, zmuszeni wówczas walczyć z nim, mając okręty przeładowane sprzętem wojennym i których uciążliwym zadaniem było bronić konwoju ogromnego i rozbieżnego, jak wykazała nam dwudziestodniowa żegluga, tyleż niezdolnego do uszykowania się co do ucieczki. Pośpiech, roztropność i wiatry mogły jedynie zapewnić powodzenie tej wyprawie, chociaż się jeszcze nie zaznaczyła właściwa pora podmuchów zachodnich. Flota odpłynęła z Malty 19 czerwca.

Tegoż dnia jedna z naszych fregat, która była na zwiadach u wybrzeży włoskich, zauważyła eskadrę angielską o szesnastu żaglach, która kierowała się na zachód [...]. Wiatry były nam poręczne aż do brzegów Kandii; tam przybrały na sile i chociaż ich kierunek był dobry nie omieszkaliśmy odczuć niebezpieczeństwa, na jakie wystawiały nas najzwyczajniejsze koleje żeglugi; jedna noc burzliwa rozproszyła konwój, a nawet okręty wojenne pozbawiła łączności. O wczesnym świcie dostrzegliśmy na widnokręgu zachmurzonym kilka grup statków, które walczyły z bałwanami. Reszta schroniła się pod osłonę lądu, albo błąkała się, nie słuchając sygnałów zbiórki. Na szczęście wiatr osłabł i dmąc stale ku zachodowi ułatwił wszystkim okrętom popłynięcie dalej. Zdarzenie to kosztowało nas tylko 24 godziny opóźnienia, ale okazało nam dowodnie, jakie skutki pociągnęłaby burza. W dwa dni potem galera z Malty [...] podała nam urywkowe, mało

uchwytne wiadomości o pojawieniu się Anglików. W tej niepewności gotowano się do walki, żeglując ku Wieży Arabów, widocznej o mil 10 na zachód od Aleksandrii. 30 czerwca rozpoznaliśmy ląd. 1 lipca fregata, którą wysłaliśmy przodem dla zasięgnięcia języka, a której powiodło się ściągnąć na pokład swój konsula i kanclerza [konsulatu] Francji, odsyła nam ich na [okręt admirałski] „Wschód”, a ci udzielili nam nowin następujących. Od blisko dwu miesięcy zapowiedź zamierzonego najazdu na Egipt doszła tam drogą na Konstantynopol. Uprzedzeni bejowie poczynili przygotowania i nie wiedzieliśmy do jakiego stopnia pomnożyli zapory. Lecz o wiele bardziej zdumiewającą była wieść o ukazaniu się floty angielskiej, 14 okrętów, z których trzy o trzech pomostach, zarzuciło kotwice przed Aleksandrią 28 czerwca, wznieciły one popłoch w kraju; wzięto je za francuskie od dawna oczekiwane i od tego dnia wszyscy mieszkańcy, zarówno jak tłum Maurów przebywających w pobliżu, a ogółem sześć tysięcy, zdolnych do walki chwyciło za broń. Ta ciżba zajmowała mury, podczas gdy 400 jeźdźców przebiegało okolice. Anglicy nie bawią jak jeden dzień w przystani Aleksandrii; rozwijają swoje żagle, kierując się na północny wschód. To wszystko cośmy o nich mogli się dowiedzieć. Nie porozumiewali się jak tylko przez chwilę z swoim wicekonsulem, a ich pytanie ograniczało się do wywiedzenia się, czy kraj był skłonny nas przyjąć, czy się bronić. Trudno było znaleźć się w położeniu bardziej niebezpiecznym: nieprzyjacielem zaledwie o dzień drogi, których ruchów nie znano, którzy lada chwila mogli powrócić i na nas uderzyć, cały konwój na kotwicy o dwie mile od lądu u wybrzeża odsłoniętego, a przed nami miasto uzbrojone [...]»”

Źródło: I. Rusinowa, T. Wituch, *Teksty źródłowe do dziejów powszechnych XIX wieku*, Warszawa 1981, s. 59–60.

Napoleon w Egipcie.

Wojciech Kossak, Wikimedia Commons, domena publiczna.

6

„Obywatele Reprezentanci! Rzeczpospolita zmierzała do upadku. Zauważyliście to i wasz dekret ją ocalił. Biada tym, którzy pragnęliby zamętu i nieładu! Przy pomocy generała Leiebvre'a, gen. Berthiera i wszystkich moich towarzyszy broni uwięzę ich. [...] W dziejach nic nie dorównuje schyłkowi XVIII wieku, nic u schyłku XVIII w. nie może się równać z obecną chwilą [...]. Pragniemy republiki opartej na prawdziwej wolności, na obywatelskiej wolności, na przedstawicielstwie narodowym; będziemy ją mieli! [...] Przysięgam na to. Przysięgam na to w imieniu własnym i moich towarzyszy broni.”

Źródło: *Teksty źródłowe do nauki historii w szkole*, nr 26, Legiony Dąbrowskiego. *Europa w dobie wojen napoleońskich*, oprac. J. Willaume, Warszawa 1960, s. 19.

Napoleon jako pierwszy konsul.

Louis-Charles-Auguste Couder, Wikimedia Commons,
domena publiczna.

*„(Obecni: bankierzy i kupcy: Germin Devillier, Perier, Delessère, Sabatier, Foulchiron, Recamier, Mallet, Perrigot, Douain i inni). Napoleon Bonaparte. Zwracam się do tych, którzy, dzięki swemu stanowi majątkowemu i kredytom, będącym owocem działalności przemysłowej w połączeniu z rzetelnością, mogą przyczynić się do zwycięstwa rewolucji, która wreszcie da Francuzom rząd cieszący się szacunkiem zarówno ze strony przyjaciół, jak i wrogów republiki [...] Wszystko powinno was zachęcać do najbardziej szlachetnych wysiłków. Jest rzeczą konieczną utrzymywanie w chwili obecnej naszych armii na dostatecznie wysokim poziomie i nadanie naszym pertraktacjom owego imponującego charakteru, którego nigdy nie powinny były tracić. Zjednoczmy się więc i zespolmy.
Mallet (bankier). Wszyscy gotowi jesteśmy*

subskrybować. Czy znajdzie się w Paryżu taki bankier lub kupiec, który by w tak poważnej chwili, wobec tak wspaniałych perspektyw, nie pośpieszył zadokumentować swego wyjątkowego zaufania do rządu, który ma do tego tak wiele praw.”

Źródło: *Historia powszechna. Czasy nowożytne 1640–1870, Wybór tekstów źródłowych*, pod red. B. Krauze go, cz. 1, Warszawa 1951, s. 351–352.

„Tytuł IV

O rządzie

Art. 39. Rząd powierza się trzem Konsulom mianowanym na 10 lat; mogą oni zostać ponownie wybrani bez żadnych ograniczeń. Każdy z nich jest wybierany oddzielnie z odmienną kwalifikacją: pierwszego, drugiego i trzeciego Konsula. — Konstytucja mianuje Pierwszym Konsulem obywatela Bonaparte, byłego konsula tymczasowego; Drugim Konsulem — obywatela Cambaéerès, byłego konsula tymczasowego; Trzecim Konsulem — obywatela Lebrun, byłego członka komisji Rady Starszych. — Tym razem Trzeci Konsul jest mianowany tylko na 5 lat.

Art. 40. Pierwszy Konsul ma szczególne funkcje i atrybucje władzy, w których tymczasowo, w razie potrzeby, zastępuje go jeden z kolegów.

Art. 41. Pierwszy Konsul ogłasza ustawy; mianuje i odwołuje wedle swej woli członków Rady Stanu, ministrów, ambasadorów i innych głównych przedstawicieli zewnętrznych, oficerów sił zbrojnych lądowych i morskich, członków władz lokalnych i komisarzy rządowych przy sądach. Mianuje także sędziów karnych i cywilnych z wyjątkiem sędziów pokoju i sędziów kasacyjnych, jednak bez prawa ich odwoływania.

Art. 42. W stosunku do innych czynności Rządu Drugi i Trzeci Konsul mają głos doradczy;

*podpisują oni protokół tych aktów, by
stwierdzić w ten sposób, że byli obecni; jeżeli
chcą, wpisują doń swą opinię, ostatecznie
jednak wystarcza decyzja samego Pierwszego
Konsula.”*

Źródło: *Historia państwa i prawa. Wybór tekstów źródłowych*
pod red. B. Lesińskiego, Poznań 1995, s. 217–221.

10

*Napoleon przekraczający Przełęcz Świętego
Bernarda.*

Jaques-Louis David, Wikimedia Commons, domena
publiczna.

11

*„Art. 1. Rząd Republiki powierzony jest
Cesarzowi, który nosi tytuł Cesarza Francuzów
[...].*

*Art. 2. Napoleon Bonaparte, aktualny Pierwszy.
Konsul Republiki jest Cesarzem Francuzów.*

*Art. 3. Godność cesarska jest dziedziczna w linii
męskiej Napoleona Bonaparte w porządku
primogenitury, z wieczystym wykluczeniem
kobiet i ich potomstwa.*

Art. 57. Senat składa się: – 1. Z książąt francuskich po osiągnięciu przez nich 18 lat; – 2. z wielkich dygnitarzy Cesarstwa; – 3. z 80 członków przedstawionych przez Cesarza spośród osób znajdujących się na listach departamentalnych; – z obywateli, których Cesarz uznał za słuszne podnieść do godności senatorskiej [...].

Art. 142. Propozycja niniejsza zostanie przedstawiona do przyjęcia ludowi.”

Źródło: Wybór źródeł do historii państwa i prawa w dobie nowożytnej, cz. 1, Teksty do historii burżuazyjnego prawa państwowego, oprac. M. Szczaniecki, Warszawa 1976, s. 123.

12

„Pierwszego grudnia [1804 roku] senat przedłożył cesarzowi dekret ludu – gdyż można to tak nazwać – który zawierał tegoż ludu głosy. Ów nowy plebiscyt stanowił rezultat sześćdziesięciu tysięcy list wyłożonych tak samo, jak wówczas, kiedy głosowano na dożywotni konsulat. Zastępuje na uwagę, że przeciw Cesarstwu było tylko 2579 głosów, a 3.575.000 „za”, kiedy na konsulat dożywotni padło, zdaje mi się, około 9000 głosów przeciw. [...]

W tym okresie przyjaźniłam się z księżną de R. [...] umówiliśmy się, że razem pojedziemy do Notre-Dame i o wpół do ósmej wyruszyliśmy w drogę. Jeśli chodzi o Junota, to niósł jedno z insygniów Karola Wielkiego – jabłko czy berto, nie pamiętam, i należał do orszaku, więc kiedy my wyruszyliśmy do Notre-Dame, on był jeszcze zaprzątnięty swoim strojem para, gdyż dwudziestu czterech wielkich oficerów Cesarstwa śmiało porównać można do parów Karola Wielkiego.

Miałam wyznaczone miejsce w części prezbiterium zarezerwowanej dla żon wielkich oficerów [...], skąd widziałam całą ceremonię tak dokładnie, jakby odbywała się w moim

pokoju. [...]

Papież przybył pierwszy. W chwili, kiedy wchodził do bazyliki, duchowieństwo zaintonowało Tu es Petrus [Ty jesteś Piotr] i śpiew ten, poważny i nabożny wywarł na obecnych głębokie wrażenie. Pius VII szedł przez kościół z majestatycznym, a zarazem pokornym wyrazem twarzy. Widać było, że jest naszym władcą, ale w głębi serca czuje się pokornym sługą Tego, którego tronem jest krzyż. Galeria, na której siedziałam, znajdowała się na wprost papieża, tak że podczas długiej ceremonii mogłam mu się przyglądać bez przeszkód. [...]

Tron cesarza stał na wprost głównego ołtarza. Napoleon zasiadł tam pierwszy, a Józefina zajęła miejsce obok niego. Otaczali ich władcy Europy. Nie mogę wyrazić, co czułam, kiedy cesarz zszedł z tronu i zbliżył się do ołtarza, gdzie czekał papież, by go koronować. [...] Kiedy papież namaścił mu głowę i ręce, z kierunku, w którym spoglądały oczy Napoleona, odgadłam, że myśli raczej o tym, by się wytrześć, niż o czymkolwiek innym [...].

Cesarz słuchał [...] modlitwy, podobnie jak i całej reszty, w skupieniu i z godnością. W momencie jednak, gdy papież miał wziąć z ołtarza koronę, rzekomo Karola Wielkiego, Napoleon chwycił ją i włożył sobie na głowę. [...] [wcześniej] Zdjął wieniec ze złotych liści laurowych, który miał na głowie wchodząc do kościoła [...]. W koronie być może mniej mu było do twarzy, ale wyraz wywołany zetknięciem z koroną przydawał tej twarzy prawdziwego piękna."

Źródło: *Pytania do przeszłości. Ćwiczenia źródłowe z historii dla szkół średnich*, t. 3, *Dzieje nowożytne 1492–1815*, oprac. T. Cegielski, K. Zielińska, Warszawa 1999, s. 53–54.

„Niedziela 2 grudnia, dnia koronacji.
Papież już był przyjechał od trzech dni;

w Fontainebleau był przyjęty przez Cesarza.
W gazetach był opisany cortège [orszak]
i ceremonia.

Od 6 z rana zaczęto się zjeżdżać do kościoła. Ja
ze sklepu na ulicy S. Honore widziałam tylko
cortège. Wcale wspaniałym nie był też wjazd.
Widać, że są to ludzie, którzy jeszcze nie są
przyzwyczajeni do tych rzeczy. Same wojska
tylko szły i karety posłów i dworskie, senat,
Corps Legislatif [Ciało Prawodawcze]
i wszystkie dykasterie osobno się udały do
kościoła Notre Dame. Cortège cesarski nie był
pięknym. Jedne karety miały stangretów
i lokajów galowanych po wszystkich szwach,
a konie i kareta były jak fiakry. Dość, że to
wszystko było bez porządku. Karet dworskich
było około 30, wszystkie zielone, gładkie ze 6
końmi. Stangrety zielone z galonami złotymi.
Kareta cesarzowej, cała pozłacana, była
zaprzężona 8 końmi białymi. Konie były
ozdobione kaszkietami i piórami. Papież w niej
jechał; z początku zaczął benedykcje dawać, ale
jak spostrzegł, że się lud śmiał z tego, przestał.
W godzinę po papieżu jechał Cesarz kareta
wspaniałą, zaprzężoną 8 końmi izabelowemi,
ubranymi w pióra; paziów kilka siedziało na
stołeczkach przed kareta. Cesarz był w tej
karecie, cesarzowa obok niego, a z przodu
bracia jego: Józef i Ludwik. Cesarz miał twarz
bardzo wesołą i kłaniał się pospólstwu.
Cesarzowa miała oczy spuszczone i twarz
smutną. Dwa rzędy żołnierzy stało w ulicy
wciąż aż do kościoła, pospólstwa było bardzo
mało, brawo było bardzo małe. W kościele
ceremonia trwała 3 godziny. Wszystkie
dykasterie. Senat, trybunał, Corps Legislatif,
Conseil d'État [Rada Stanu] miały kostiumy
swoje – te są dość piękne, bo hiszpańskie,
kapelusze z piórami à la Henry Quatre. Kobiety
miały piękny ubiór z długimi ogonami
i zbliżający się do dawnych obrazów. Cesarzowa
przez całą ceremonię była smutna i miała postać
bardzo dobrą i skromną. Cesarz przez całą drogę
bonbonki jadł i z wielką wesołością odprawił
ceremonię. Cały cortège powracał przez

boulewary, które były illuminowane. Wszystko to było podobne do rewii militarnej, a nie do koronacyi.

Pospólstwa było bardzo mało, oklasków prawie żadnych, kilka chłopców biegało przy karecie od kościoła aż do Tuileries i klaskali. Tego dnia Paryż był podobny do obozu. Prawda, iż to był wojskowy cesarz. Wieczór ani teatru, ani żadnych zabaw nie było. Wielkie dzieło koronacyi zaprzętnęło cały Paryż. Gdzie tylko byłam po kąpaniach [towarzystwach], śmiano się z tego.«»

Źródło: „Mówią Wieki” 12/2004, s. 43.

14

Koronacja Napoleona.

Jacques-Louis David, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Polecenie 2

Rozstrzygnij, czy koronacja cesarska Napoleona Bonapartego była krokiem umacniającym zdobycze rewolucji francuskiej, czy przywróceniem monarchii.

Polecenie 3

Zastanów się, w jakim stopniu Napoleon jako władca był „dzieckiem” rewolucji, a w jakim reprezentował odejście od jej głównych założeń. Przedstaw swoje argumenty.

Twoja odpowiedź

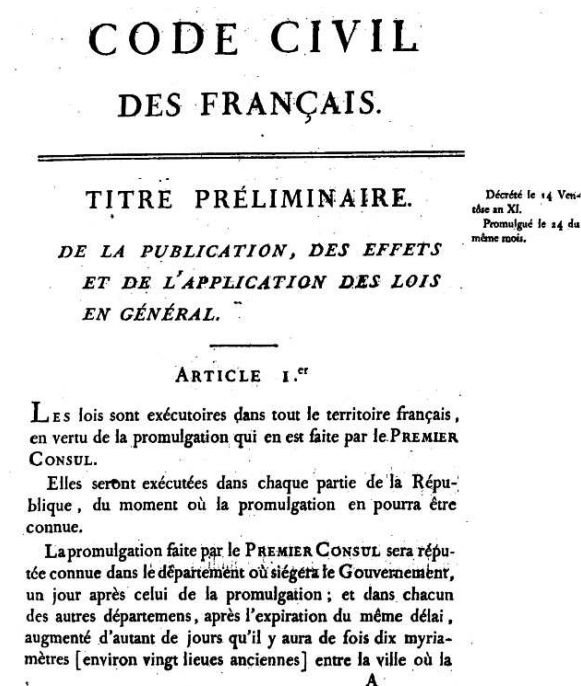
Ćwiczenie 1

Przedstaw główne etapy kariery wojskowej Napoleona Bonapartego.

Zapoznaj się z ilustracją i wykonaj polecenia.

Strona tytułowa wydania Kodeksu Napoleona z 1804 r.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Przypomnij, czym jest kodeks. Wyjaśnij, jakie znaczenie miało skodyfikowanie prawa cywilnego.

Wyjaśnij symbolikę rysunku. Wskaż przykład podobnego przedstawienia w przeszłości.

Ćwiczenie 3

Wskaż podobieństwa i różnice między ustrojem Francji czasów rewolucji i konsulatu.

Twoja odpowiedź

Ćwiczenie 4

Zapoznaj się z mapą oraz prześledź skład kolejnych koalicji antyfrancuskich. Które państwa inicjowały ich powstawanie, które zaś ponosiły główny ciężar prowadzonej wojny? Wyjaśnij tego przyczyny.

Wymień państwa, które powstały w Europie po 1804 r.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., Stentor, licencja: CC BY-SA 3.0.

Twoja odpowiedź

Ćwiczenie 5

Zapoznaj się z obrazem i wykonaj polecenia.

Znajdź na obrazie imiona dwóch słynnych wodzów wyryte obok imienia Napoleona. O kogo chodzi? Przypomnij, kiedy oni żyli, czym się wstawili i jaki mieli związek z alpejską przełęczą.

Jakie znaczenie miało umieszczenie na obrazie imion tych wodzów? Uzasadnij swoją odpowiedź.

Bonaparte na przełęczy św. Bernarda, obraz pędzla Jacques'a Louisa Davida, 1801 r., olej na płótnie, 264 × 231 cm, Muzeum Historii Sztuki w Wiedniu.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Dla nauczyciela

Autor: Joanna Kalinowska

Przedmiot: Historia

Temat: Napoleona Bonapartego droga do władzy

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

XXIX. Epoka napoleońska. Uczeń:

- 1) charakteryzuje walkę Francji o dominację w Europie;
- 2) przedstawia sukcesy i porażki wewnętrznej polityki Napoleona;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

XXIX. Epoka napoleońska. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

- 1) wyodrębnia etapy ekspansji Francji i omawia proces tworzenia kolejnych antynapoleońskich koalicji;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne :

Uczeń:

- wyjaśnia, dzięki jakim dokonaniom Bonaparte zyskał uznanie i sławę wybitnego dowódcy i stratega;
- opisuje, jak Napoleon doszedł do władzy cesarskiej.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;

- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- analiza materiału źródłowego (porównawcza);
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Faza wstępna:

1. Wyświetlenie tematu i celów zajęć oraz wspólne z uczniami ustalenie kryteriów sukcesu.
2. Nauczyciel inicjuje rozmowę wprowadzającą w temat lekcji.

Faza realizacyjna:

1. Praca w grupach z treścią e-materiału. Każda z nich opracowuje fragment materiału z sekcji „Przeczytaj”:
 - Grupa 1 i 4 – Zakończenie wojny z I koalicją (awans Napoleona, sukcesy francuskiej armii);
 - Grupa 2 i 5 – Wyprawa egipska i początek wojny z II koalicją (przyczyny wyprawy egipskiej, jej przebieg, zawiązanie II koalicji i jej sukcesy militarne);
 - Grupa 3 i 6 – Konsulat, czyli kres rewolucji i Koniec wojny z II koalicją (przebieg przewrotu Napoleona, postanowienia konstytucji, postanowienia Kodeksu Napoleona, skutki pokoju w Lunéville).

Po zakończeniu pracy przedstawiciele zespołów prezentują przydzielone zagadnienie. Pozostali uczniowie sporządzają notatki, mogą zadawać pytania i weryfikować przedstawione informacje. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia wypowiedzi uczniów, zwracając uwagę na to, czy znalazły się w nich najważniejsze informacje.

2. **Praca z multimedium („Mapa interaktywna”).** Uczniowie na podstawie przeczytanego tekstu oraz informacji zawartych w medium w sekcji „Mapa interaktywna” układają pytania do quizu dla innych grup. Nauczyciel wraz z uczniami określa zasady rywalizacji i punktowania dobrych odpowiedzi (np. gra na czas lub na ilość poprawnych odpowiedzi). Przeprowadzenie gry w klasie. Nauczyciel lub wybrany uczeń dba o prawidłowy przebieg quizu zgodnie z wcześniejszymi ustaleniami. Nauczyciel nagradza zwycięską drużynę, np. ocenami z aktywności.
3. **Praca z drugim multimedium („Prezentacja multimedialna + Sprawdź się”).** Nauczyciel czyta treść polecenia 3 „Zastanów się, w jakim stopniu Napoleon jako władca był „dzieckiem” rewolucji, a w jakim reprezentował odejście od jej głównych założeń. Przedstaw swoje argumenty” i prosi uczniów, aby w parach przygotowali rozwiązanie na podstawie materiału, który zaraz zostanie wyświetlony na tablicy.
4. **Utrwalanie wiedzy i umiejętności.** Uczniowie wykonują indywidualnie ćwiczenia nr 1-3 z sekcji „Prezentacja multimedialna + Sprawdź się”, a następnie porównują swoje odpowiedzi z kolegą lub koleżanką.
5. Nauczyciel udostępnia uczniom za pomocą rzutnika lub tablicy interaktywnej ćwiczenie 4 oraz 5. Uczniowie pracują indywidualnie. Po zalogowaniu się na telefonie, tablecie lub komputerze przystępują do rozwiązywania zadania. Nauczyciel obserwuje postęp pracy i rezultaty. Prosi wybranego ucznia, który wskazał błędne rozwiązanie, o uzasadnienie swojej decyzji i zaprasza pozostałych uczniów do dyskusji.

Faza podsumowująca:

1. Wybrany uczeń podsumowuje zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.
2. Nauczyciel omawia przebieg zajęć, wskazuje mocne i słabe strony pracy uczniów, udzielając im tym samym informacji zwrotnej.

Praca domowa:

1. Opracuj podsumowanie tematu „Napoleona Bonapartego droga do władzy” w formie pytań do krzyżówki.
2. Wykonaj w domu ćwiczenia niezrealizowane na lekcji.

Materiały pomocnicze:

A. Manfred, *Napoleon Bonaparte*, tłum. A. Szymański, Warszawa 1980.

A. Zahorski, *Napoleon*, Warszawa 1982.

K. Sójka-Zielińska, *Kodeks Napoleona. Historia i współczesność*, Warszawa 2008.

P. Miguel, *Tak żyli ludzie w czasach Napoleona 1795–1815*, Wrocław 1994.

Wielka Historia Świata, t. 1–12 (praca pod patronatem Polskiej Akademii Umiejętności), Świat Książki 2004–2006.

Seria *Historia powszechna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011–2019.

E. Brudnik, A. Moszyńska, B. Owczarska, *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie. Przewodnik po metodach aktywizujących*, Wydawnictwo Jedność, Kielce 2011.

Wskazówki metodyczne:

- Materiały z sekcji „Mapa interaktywna” mogą posłużyć podczas lekcji do pracy uczniów w parach lub samodzielnie.